

Bijlage 1: Voorbeelden van 'Groenfonds' in andere steden

Bijlage 1.1: Groenfonds Gouda

Het Groenfonds in Gouda komt voort uit de Structuurvisie Groen die op 6 maart 2019 door de Goudse gemeenteraad is vastgesteld. De structuurvisie geeft aan dat Gouda het belangrijk vindt dat er voldoende openbaar groen in de stad beschikbaar is. Uitgangspunt is dat bouwende partijen het aanwezige groen behouden en zo nodig ook nieuw groen aanleggen. Indien een bouwende partij aanwezig groen niet behoudt of onvoldoende nieuw groen aanlegt, moet er financieel gecompenseerd worden door storting van een bijdrage in het Groenfonds. Met de financiën uit dit fonds wordt nieuw groen in Gouda aangelegd; uit het fonds worden o.a. initiatieven uit de Goudse samenleving om Gouda te vergroenen financieel ondersteund.

De gemeente legt in de periode 2018-2022 € 2,1 miljoen in in het Groenfonds.

Beleidsregels bij planontwikkelingen in Gouda zijn:

1. De oppervlakte bestaand openbaar groen en water en het aantal bestaande bomen worden ten minste behouden. Dit geldt voor de bestemming 'Groen' in het bestemmingsplan.
2. Bij planontwikkelingen dient een oppervlakte ter grootte van ten minste 15% van het totale projectgebied openbaar groen te worden. Dit percentage is zowel van toepassing bij volledige nieuwbouw, als bij verbouw van een bestaand pand, mits de bouwsom minstens € 100.000,- bedraagt. (...) Verder is uitgangspunt dat bij grondgebonden woningen standaard een tuin wordt aangeboden; deze wordt niet meegerekend voor de 15%.
3. Als het niet haalbaar blijkt om binnen het projectgebied de vereiste 15% openbaar groen te ontwikkelen, dan is het mogelijk:
 - Binnen het projectgebied compenserende maatregelen te treffen tot maximaal 50% van de opgave voor openbaar groen;
 - De opgave voor openbaar groen te realiseren op andere locaties in dezelfde wijk als waarin het projectgebied ligt. Het te realiseren openbaar groen buiten het projectgebied dient binnen een jaar na oplevering van het projectgebied te zijn aangelegd.
4. Voor iedere niet gerealiseerde of gecompenseerde vierkante meter openbaar groen is een compensatiebijdrage aan de gemeente verschuldigd van € 250,- per m² (prijsspeil 2019). Het bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd volgens de Grond-, weg- en waterbouwindex uit het Meerjarenperspectief Grondexploitatie.
5. Het college heeft de bevoegdheid te besluiten tot ontheffing of afwijking van de beleidsregels 2, 3 en 4, indien toepassing leidt tot een onbillijkheid van overwegende aard. Daarbij kunnen naast de doelstellingen van de Structuurvisie Groen onder andere overwegingen vanuit volkshuisvesting, verkeer, parkeren en cultuurhistorie een rol spelen.

Evaluatie Gouda:

Er is telefonisch contact geweest met een medewerker van de gemeente Gouda. Daaruit is het volgende naar voren gekomen:

- Tot nu (juli 2021) toe heeft alleen de gemeente geld gestort in het Groenfonds (2,1 miljoen over een periode van 5 jaar). Ontwikkelaars hebben nog niets bijgedragen;
- Ontwikkelaars proberen te voldoen aan de 15% eis, waarbij zij ook kijken naar vergoening van gevels en dak of stellen voor in de directe omgeving te compenseren, om het percentage van 15% op de eigen plot naar beneden te brengen;
- Alle gelden die in het groenfonds zitten, zijn thans (juli 2021) al gereserveerd voor projecten; zowel particulieren als de gemeente zelf hebben aanvragen gedaan;
- 15% is een strikte eis; hierdoor is het niet mogelijk om per plot maatwerk te realiseren; iedereen zal zich eraan moeten houden;
- Er vindt geen monitoring plaats na realisatie. In contracten is de 15% opgenomen, maar het is mogelijk dat het groen op termijn alsnog 'stiekem' verdwijnt;
- Ontwikkelaars haken niet af a.g.v. dit Groenfonds; wel kijken zij hoe zij deze eis zoveel mogelijk in kunnen zetten voor 'eigen gewin' (een waardevermeerdering van hun project).

Reflectie Groenfonds Gouda:

Gouda is laag gelegen en als gevolg van inklinking van het veen, blijft de stad jaarlijks iets zakken. Daarnaast is de stad (met name een zestal wijken) dicht bebouwd, met als gevolg dat grote delen verhard zijn. Hoewel Gouda voor een groot deel door natuur wordt omgeven, ligt de oppervlakte aan groen binnen de gemeente ruim onder het landelijk gemiddelde. Dit heeft o.a. gevolgen voor hitte en kans op wateroverlast bij piekbuien.

Zoetermeer is opgezet als een suburbane stad met veel (openbaar) groen en is daarmee niet te vergelijken met Gouda (per woning is er in Gouda maar ongeveer de helft openbaar groen aanwezig vergeleken met het openbaar groen per woning in Zoetermeer). De (potentiële) problemen die Gouda kent, zijn in Zoetermeer veel minder aan de orde. M.b.t. de Goudse model voor een Groenfonds zijn de volgende opmerkingen te maken:

- Er dreigt een 'ad-hoc' situatie te ontstaan doordat elke ontwikkelaar minimaal 15% van zijn eigen plot moet inrichten met groen. In de Zoetermeerse motie wordt gerefereerd aan de 'ad-hoc' ontwikkeling in het groen van Zoetermeer. Hier wil de Raad juist vanaf.
- Doordat de 15% een (eenzijdige) harde eis is en er verder weinig regie/afstemming/structuur tussen individuele plots aanwezig is, zal deze maatregel weinig bijdragen aan de (wijk)groenstructuur. De kans op het ontstaan van zgn. 'rest/snippergroen' is op termijn reëel, waarbij uitgifte en/of verharding van het terrein op de loer ligt.
- Ditzelfde dreigt als burgers allemaal individueel groenfondsbudget gaan aanvragen; dit blijft ook een ad-hoc benadering die naar verwachting weinig bijdraagt aan de groenstructuur in de stad
- De gelden in het Groenfonds worden gebruikt voor bewonersinitiatieven en gemeentelijke plannen die leiden tot meer groen; het Groenfonds in Gouda wordt niet gebruikt om extra beheergeld te genereren voor bestaand groen.
- De intentie van de Zoetermeerse motie is om de gelden in het groenfonds mede te gebruiken voor beheer en onderhoud van het groen. Het zal echter zeer lastig zijn om een dergelijk groenfonds te laten vullen door bijdragen van ontwikkelaars. Kosten voor beheer en onderhoud zijn, anders dan voor de aanleg van extra groen, niet afdwingbaar.
- Een dergelijke vorm van groenfonds gaat ten koste van flexibiliteit. De ene locatie vraagt om meer groen dan een andere. Soms is de buitenruimte juist gebaat bij een meer stedelijke inrichting (bijvoorbeeld een groen plein dat zijn kwaliteit mede krijgt door een heldere bebouwingswand), terwijl op een andere locatie 15% groen te karig is.
- Een dergelijk Groenfonds kan een averechts effect hebben, als ontwikkelaars het zien als een mogelijkheid om 'groeninvesteringen' af te kopen. Dit zal vooral interessant worden als de netto opbrengsten van het volbouwen van de laatste 15% groter zijn dan de afkoopkosten.

Conclusie:

De Zoetermeerse situatie is niet met de Goudse situatie te vergelijken. Gouda is erg 'versteend' en is laag gelegen. Piekbuien zijn daarom een grote risicofactor in de stad. Gouda zet daarom vooral in op het vergroten van de hoeveelheid groen (kwantiteit). In Zoetermeer zijn deze piekbuien minder problematisch. In Zoetermeer is naast behoud van het aanwezige groen vooral het verhogen van de kwaliteit een opgave. Daarnaast is een bijdrage van ontwikkelaars aan een groenfonds gericht op beheer en onderhoud, niet afdwingbaar. Een groenfonds à la Gouda komt derhalve te weinig tegemoet aan de Zoetermeerse opgave en wordt daarom geadviseerd om niet over te nemen.

Bijlage 1.2: Bomenfonds Gemeente Leiden

Op 11 febr. 2026 heeft de gemeenteraad van de gemeente Leiden de bomenverordening Leiden 2015 vastgesteld. Deze verordening regelt de vergunningsplicht en bescherming van bomen en houtopstanden in de gemeente. Basis vormt de 'Groene Kaart'. Op deze kaart zijn waardevolle solitaire bomen en andere houtopstanden, boomstructuren en boomgebieden vastgelegd. De waarde van de betreffende boom/houtopstand is onderverdeeld in:

- Natuur- en milieuwaarden
- Landschappelijke waarden
- Cultuurhistorische waarden
- Waarden van stadsschoon
- Waarde voor recreatie en leefbaarheid
- Waarde voor de groene hoofdstructuur van de stad.

Het kappen van bomen die op de Groenkaart staan, evenals bomen in de openbare ruimte met een stamomtrek van 45 cm. of meer (130 cm. boven maaiveld gemeten) is vergunningsplichtig. Aan de kapvergunning kan het voorschrift worden gekoppeld dat er binnen een bepaalde termijn herplant moet worden. Is dat niet mogelijk dan kan er geëist worden dat er een financiële bijdrage gestort wordt in het Bomenfonds. De financiële bijdrage is gelijk aan het bedrag van de boomwaarde zoals genoemd in de boomwaardebepaling. Het bomenfonds heeft als doel dat de waarde van gekapte bomen gecompenseerd wordt door de vergunninghouder en/of de gemeente Leiden. Uit dit fonds kunnen bomen gefinancierd worden die op andere plekken terug geplant worden. Insteek is dat op deze wijze het bomenbestand in de gemeente in stand blijft.

Evaluatie Bomenfonds gemeente Leiden (22-2-2021)

In 2021 is het bomenfonds door de gemeentelijke rekenkamer geëvalueerd. Daaruit zijn de volgende conclusies te trekken:

- De bomenverordening en het bomenfonds dragen onvoldoende bij aan compensatie van gekapte bomen a.g.v.:
 - Onduidelijkheid over het exacte doel van de bomenverordening;
 - Onduidelijkheid over de regels m.t.b. fysieke en financiële compensatie;
 - Onvoldoende zicht op verleende vergunningen en bijbehorende vereiste compensaties;
 - Onvolledige administratie en facturering van de verplichtingen van vergunninghouders;
 - Beperkt zicht op de naleving van de vereiste compensaties;
 - Geen controle en handhaving in relatie tot de vereiste compensaties.
- Een deel van het geld uit het Bomenfonds is besteed aan andere zaken dan het versterken van het bomenbestand.
- Jarenlang werd er meer gestort in het Bomenfonds dan dat er geclaimd werd.

Op 15 juli 2021 heeft de gemeenteraad op basis van deze evaluatie aanpassingen doorgevoerd. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- De introductie van de groennorm en het afschaffen van de Groene Kaart
- Introductie van het register Ecologische bomen voor de ecologische waarde van bomen
- Het instellen van een meldplicht voor de 1 op 1 vervanging van overlastgevenede, zieke en kwarrende bomen in de openbare ruimte
- Opnemen van dunnen als een beheermaatregel
- Verbreding van de bestedingen vanuit de reserve Bomenfonds
- Opnemen van bescherming van bomen die zijn aangeplant als onderdeel van een compensatieverplichting.

Reflectie Bomenfonds Leiden:

Het bomenfonds heeft als doel om de waarde van het bomenbestand in Leiden op peil te houden. Voor bomen die niet ter plaatse gecompenseerd kunnen worden, dient er een geldbedrag gestort te worden in een bomenfonds, waaruit op andere plaatsen in de stad, bomen aangeplant kunnen worden.

In de praktijk blijkt het bomenfonds onvoldoende garantie te geven dat dit daadwerkelijk gebeurt:

- Slechts een deel van de bomen worden beschermd door het Bomenverordening, waardoor voor niet alle bomen een kapvergunning (en compensatie) nodig is.
- Door een bomenfonds kan er afkoop plaatsvinden; dit garandeert niet per definitie een nieuwe boom (het groen blijven van stad); in de eerste jaren nam bomenfonds toe (wat betekent dat de stad minder groen werd).
- Het gaat om de waarde van het bomenbestand dat gekapt wordt en herplant wordt. Dit betekent dat niet perse het aantal bomen gecompenseerd wordt, zeker ook omdat de besteding vanuit het bomenfonds onlangs verbreed is.
- Een dergelijk fonds draagt niet per definitie bij aan de groenstructuur; het gaat om compensatie van individuele bomen.

Conclusie

In Leiden is het 'Groenfonds' alleen op bomen gericht en niet op het algemene groen. Daarnaast geeft het voor de herplant geen houvast aan een gewenste boomstructuur. In de praktijk blijkt daarmee een

'Bomenfonds' geen garantie te zijn voor behoud van het groene karakter van de stad. De toekomst zal moeten uitwijzen of de wijzigingen die per 15 juli 2021 zijn ingevoerd, beter werken.

Bijlage 1.3: Puntensysteem natuurinclusief bouwen Gemeente Den Haag

Op 5 november 2015 is er door de Haagse gemeenteraad een motie aangenomen over natuurinclusief bouwen in de stad. Daartoe heeft de gemeente op 26 sept. 2018 i.s.m. Arcadis een puntensysteem ontwikkeld voor nieuwbouwprojecten. Projecten zijn ingedeeld in 3 'groottes':

Omvang project	Footprint	Hoogte
Kleinschalig project	< 500 m ²	En < 15 m.
Middelgroot project	< 2.000 m ²	En/of 15-30 m.
Grootschalig project	> 2.000 m ²	En/of > 30 m.

Afhankelijk van de grootte van het project moeten er een aantal punten behaald worden. Binnen een bouwproject zijn er 3 verschillende onderdelen waarop gescoord moet worden:

Onderdeel	Kleinschalig project	Middelgroot project	Grootschalig project*
Gevel/dak gebouw	2 punten	4 punten	6 punten
Verblijven in gebouw	1 punten	3 punten	4 punten
Omgeving gebouw	2 punten	4 punten	6 punten

** Alleen bij grootschalige projecten is het puntensysteem verplicht gesteld; bij kleine en middelgrote projecten wordt gestimuleerd om met het puntensysteem te werken.*

Tot slot wordt er onderscheid gemaakt tussen gebieden in de stad:

- Historische centrum en oude stadswijken (voor 1920)
- Overige woonwijken
- Gebieden met hoogbouw en grootstedelijke bebouwing
- Bedrijventerreinen

Per gebied is er vervolgens een lijst van maatregelen genoemd; elke maatregel heeft 1, 2 of 3 punten. Door verschillende maatregelen te realiseren, moeten bovenstaande punten minimaal behaald worden.

Evaluatie puntensysteem Den Haag

Het Haagse puntensysteem is in 2020 geëvalueerd. Hieruit kwam de volgende conclusie:

'Het puntensysteem blijkt een doeltreffend instrument te zijn om natuurinclusief bouwen te bevorderen. Het puntensysteem is in maart 2019 van toepassing verklaard. Daardoor zijn er nog geen projecten te bezoeken en in de praktijk te beoordelen. We constateren dat - in vergelijking met de jaren vóór 2019 - natuurinclusief bouwen bij grootschalige bouwplannen structureel wordt toegepast. In de praktijk schakelen veel ontwikkelaars een ecooloog in bij het ontwerp.'

Het vastgelegde ambitieniveau van het puntensysteem voldoet. Op één categorie maatregelen doet zich bij een bepaald type projecten regelmatig een probleem voor. Het zijn de hoge slanke torens die op een in grootte beperkte kavel gebouwd worden. Bij deze projecten is de score in de categorie 'maatregelen in de omgeving van het gebouw' lastig te realiseren.'

Uit de evaluatie kwamen o.a. de volgende aanbevelingen naar voren:

- Het laten vallen van het onderscheid tussen de maatregelentabellen voor de verschillende gebieden en daarmee feitelijk het laten vallen van de gebiedsverdeling, waardoor het puntensysteem eenvoudiger en daardoor overzichtelijker wordt.
- In de puntentabel opnemen dat een punt gescoord kan worden met een niet in de tabel genoemde natuurinclusieve maatregel.
- Indien initiatiefnemer aantoont dat het perceel ontoereikend is om voldoende 'maatregelen in de directe omgeving van het gebouw' te realiseren, in te zetten op:
 1. Ruimte maken voor omgevingsmaatregelen door het aanpassen van bouwgrenzen. Als dat niet kan:
 2. Compensatie door het realiseren van meer punten in categorie 'groen dak/groene muur'. Als dat ook niet kan:

3. Compensatie door groene maatregelen in de openbare ruimte te realiseren (en deze in een anterieure overeenkomst vast te leggen).
 4. Pas in een uiterste geval als niets mogelijk is, laten we deze eis vervallen.
- Onderzoek te doen naar (de toepasbaarheid van) een puntensysteem voor openbare ruimte-projecten en bij gebleken geschiktheid dit op te nemen in het Handboek Openbare Ruimte.
 - Het puntensysteem groen- en natuurinclusief bouwen te zijner tijd op te nemen in het omgevingsplan voor Den Haag als kader voor natuurinclusief bouwen.
 - Het opstellen van een meerjarig beheer- en onderhoudsplan verplicht te stellen en vast te laten leggen wie daarvoor verantwoordelijk is en wie de kosten draagt.

Reflectie puntensysteem Den Haag

De gemeente zet breder in dan alleen op 'groen'. Het gaat om een kwaliteitsslag voor zowel flora als fauna. Met de achteruitgang van de biodiversiteit in het achterhoofd is dit een interessante insteek. Het betreft hier echter geen 'fonds'. Ontwikkelaars zijn verplicht om een bepaald aantal punten te halen (een bepaald aantal 'natuurinclusieve ingrepen te doen'), maar het genereert geen potje dat ingezet kan worden voor extra beheer of 'groene' bewonersinitiatieven. Het voordeel van deze opzet is wel dat de stad bij elk project daadwerkelijk iets 'natuurinclusiever' wordt, al wordt er binnen deze opzet geen groen gecompenseerd dat bebouwd wordt. Door openbaar groen te bebouwen, kan, ondanks de natuurinclusieve maatregelen die getroffen worden, per saldo toch sprake zijn van een achteruitgang van het groen. Dit zal op andere manieren opgelost moeten worden.

Puntsgewijs kan gesteld worden:

- Deze methode beperkt zich alleen tot nieuwbouwprojecten.
- De verbrede, integrale zienswijze op groen (natuurinclusief), waarbij ook biodiversiteit meegenomen wordt, is interessant.
- Met de extreme weersomstandigheden is het te overwegen om het nog breder te trekken door ook 'klimaatadaptatie' erbij te betrekken.
- Door een puntensysteem met vele soorten ingrepen, is er sprake van flexibiliteit voor ontwikkelaars; er zijn altijd wel een aantal maatregelen te realiseren. 'Afkkoop' is daarom minder aan de orde. Ook kan flexibeler gekeken worden naar maatregelen die voor betreffende locatie wenselijk en doelmatig zijn.
- Veel gemeentes zijn geïnteresseerd in de Haagse puntensystematiek; de gemeenten Amsterdam en Nijmegen hebben voor (delen van) hun stad al een eigen puntensysteem opgesteld. Andere gemeentes zijn zich aan het oriënteren. Het systeem wordt naar verwachting ook besproken op de groenblauwe tafel van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. (MRDH).

Conclusie

De Haagse methode is ook interessant voor de Zoetermeerse situatie. Het richt zich echter alleen op nieuwbouw en zegt niets over het eventueel verloren gaan van bestaand groen. Het zorgt echter wel voor 'groenere' gebouwen en behoudt de door ontwikkelaars gewenste flexibiliteit. Ook zorgt het voor een gelijk speelveld voor ontwikkelaars. Bij evaluatie van bestaand Zoetermeers beleid en voorstellen voor nieuw (aanvullend) beleid, is het interessant om deze Haagse methode in het achterhoofd te houden. Dit zal wel in relatie met het overige beleid bekeken moeten worden.